Wanda NOWARA*, Anna STAWNA**

AKTYWNOŚĆ INWESTYCYJNA PRZEDSIĘBIORSTW WŁOSKICH W POLSCE

Uwagi wstępne

Bezpośrednie inwestycje zagraniczne (BIZ) są złożonym zjawiskiem społeczno-gospodarczym. Powszechnie traktowane są jako najkorzystniejsza forma międzynarodowych przepływów kapitału oraz finansowania procesów restrukturyzacyjnych i rozwojowych. BIZ obejmują przy tym nie tylko przepływy kapitału finansowego, ale są także najbardziej efektywnym sposobem uzyskiwania bezpośredniego dostępu do nowoczesnych technik i technologii (zarówno w sferze produkcji, jak i zarządzania) oraz czynnikiem, ułatwiającym dostęp do nowych rynków zbytu[1]. Ma to istotne znaczenie szczególnie dla krajów o niższym poziomie rozwoju gospodarczego. Bezpośrednie inwestycje zagraniczne niewątpliwie wpływają też na rozwój polskiej gospodarki[2]. W tym kontekście interesującym problemem badawczym staje się zidentyfikowanie roli inwestycji, a na tym tle także dokonanie oceny inwestycji tych krajów, które są zaliczane w polskiej gospodarce do największych inwestorów. Celem artykułu jest więc prezentacja i ocena napływu kapitału włoskiego do Polski oraz działalność spółek z jego udziałem w okresie polskiej transformacji.

---

* Wanda Nowara, dr, adiunkt, Katedra Międzynarodowych Stosunków Gospodarczych, Akademia Ekonomiczna w Poznaniu.

** Anna Stawna, mgr, Katedra Makroekonomii i Badań nad Gospodarką Narodową, Akademia Ekonomiczna w Poznaniu.

[1] I. Świeczewska, *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne na świecie i w Polsce*, „Wiadomości Statystyczne" 2003, nr 11, s. 54.

[2] Szerzej zob. W. Nowara, *Wpływ zagranicznych inwestycji bezpośrednich na gospodarkę Polski*, w: *Liberalizacja stosunków ekonomicznych Polski z gospodarką światową*, red. J. Bilski, T. Miziołek, Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Łódź 2001, s. 317-329.

1. Wielkość inwestycji zagranicznych w Polsce na tle innych krajów

Na świecie oraz w krajach Europy Środkowej i Wschodniej w latach dziewięćdziesiątych przepływy bezpośrednich inwestycji zagranicznych rosły w szybkim tempie. W rekordowym 2000 r. ich wartość wyniosła ogółem 1393 mld USD[3]. W kolejnych latach tempo przepływów BIZ na świecie nieco spadło, ale wartość skumulowanych BIZ rośnie nadal zdecydowanie szybciej niż światowa produkcja czy handel. Wśród największych „odbiorców" inwestycji zagranicznych na świecie dominują kraje rozwinięte – według skumulowanej wartości napływu – przejmujące 64,5% inwestycji. Na pozostałe regiony przypada więc 35,5% całości napływu BIZ, w tym na region Europy Środkowej i Wschodniej (EŚW) 2,2%. Warto podkreślić, iż udział krajów EŚW w przepływach BIZ wzrósł z symbolicznej wielkości 0,01% w 1990 r. do 4,4% w 2002 r., a średnie tempo wzrostu inwestycji w analizowanym okresie było wyższe niż tempo ich wzrostu na świecie. Ponadto w regionie tym, w przeciwieństwie do świata, nie odnotowano zasadniczo spadku inwestycji po roku 2001. Inwestycje zagraniczne realizowane w krajach EŚW pochodziły głównie z krajów Unii Europejskiej, przede wszystkim Niemiec, Francji i Holandii. Natomiast spoza krajów Unii jednym z najaktywniejszych inwestorów były Stany Zjednoczone. Głównymi adresatami lokat bezpośrednich inwestycji zagranicznych w regionie EŚW – pod względem skumulowanej wartości – są przede wszystkim: Polska, Czechy, Węgry, Słowacja i Rosja.

Polska w latach 1990-2000 odnotowała wzrost napływu BIZ, który osiągnął maksymalnie 10,6 mld USD[4]. Spadek napływu nastąpił w 2001 r. i w stosunku do roku poprzedniego wyniósł prawie 39%, w kolejnym zaś roku 28%. W 2003 r. nastąpiło zahamowanie tendencji spadkowej i ustabilizowanie się napływu kapitału zagranicznego na poziomie przekraczającym 6 mld USD. Wartość skumulowana inwestycji zagranicznych wyniosła na koniec tego roku 72,7 mld USD, w tym wartość inwestycji dużych, tj. powyżej 1 mln USD, 64,4 mld USD[5].

---

[3] Informacje oraz dane potrzebne do obliczeń dotyczących inwestycji na świecie zaczerpnięto ze statystyk umieszczonych w *World Investment Report 2003, FDI Policies for Development: National and International Perspectives*, UNCTAD, New York-Geneva 2003.

[4] Dane na temat Polski pochodzą z Polskiej Agencji Informacji i Inwestycji Zagranicznych. Instytucja ta gromadzi informacje tylko o dużych inwestorach, których udziały wynoszą co najmniej 1 mln USD. Obejmują one jednakże około 95% napływu kapitału.

[5] Por. bliżej K. Cieślińska, W. Jarmołowicz, *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne a zmiany poziomu i struktury produkcji w Polsce okresu transformacji ustrojowej*, w: *Zarządzanie zmianą. Restrukturyzacja przedsiębiorstw w strategii rozwoju gospodarczego krajów Europy*

Największym inwestorem w Polsce jest Francja[6], kolejne zaś miejsca zajmują: Holandia, Stany Zjednoczone, Niemcy[7] i Włochy[8]. Struktura branżowa inwestycji od kilku lat nie ulega większym zmianom – dominuje branża produkcyjna (40%) oraz pośrednictwo finansowe (23%).

Włochy[9] znajdują się wśród największych inwestorów nie tylko w Polsce, ale także na świecie. Według skumulowanej wartości BIZ posiadanych za granicą zajmują one miejsce na początku drugiej dziesiątki. Najwięcej włoskich inwestycji ulokowanych jest w państwach Unii Europejskiej (ponad 50%), przede wszystkim w Luksemburgu, Francji, Wielkiej Brytanii, Niemczech i Holandii. Od początku lat dziewięćdziesiątych duży strumień kapitału włoskiego kierowany jest do krajów EŚW (od kilku do ponad 17% w zależności od roku), w tym przede wszystkim do Polski, która zajmuje 10 miejsce wśród głównych krajów lokat. Wśród krajów pozaeuropejskich ważną pozycję w lokalizacji włoskich BIZ zajmują ponadto Stany Zjednoczone, Brazylia i Argentyna.

2. Skala inwestycji włoskich

Wielkość kapitału włoskiego, który napłynął do Polski do końca 2003 r., osiągnęła 3837,4 mln USD. Stanowi to 5,95% kapitału zagranicznego ogółem ulokowanego w Polsce i pozwala sklasyfikować Włochy na piątym miejscu wśród 35 inwestujących krajów, z poziomem inwestycji zbliżonym do Wielkiej Brytanii, która z kolei znajduje się na szóstym miejscu. Na początku lat dziewięćdziesiątych inwestorzy włoscy zajmowali nawet trzecie miejsce. Oznacza to, że bardzo odważnie wkraczali na polski rynek, nawet wówczas, gdy brakowało sprzyjającego klimatu inwestycyjnego. Doskonałym tego przykładem było podpisanie

---

Środkowo-Wschodniej, red. Cz. Glinkowski, Wydawnictwo Naukowo-Techniczne, Warszawa 2004, s. 208-216.

[6] Należy jednak uwzględnić fakt, iż postępujący proces globalizacji oraz swoboda przepływu kapitału na świecie implikują zjawisko inwestycji zagranicznych jako powiązania o zasięgu i charakterze transnarodowym. Stąd też wielu inwestorów pochodzących z rynków amerykańskich czy azjatyckich inwestuje w Polsce poprzez swoje oddziały ulokowane głównie w krajach europejskich, zwłaszcza w Beneluksie (np. Goodyear) czy Francji (np. United Technologies).

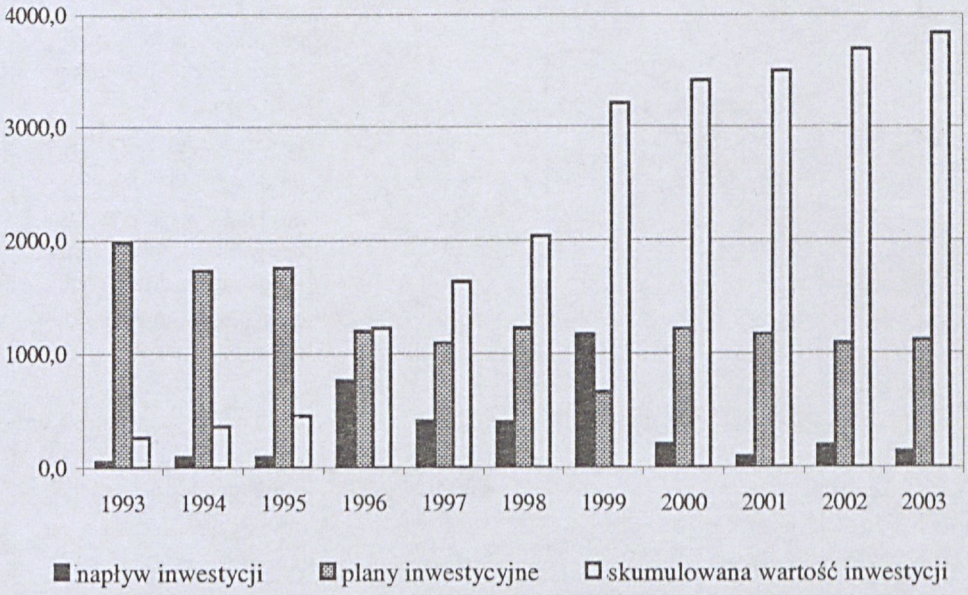
[7] Szerzej zob. P. Deszczyński, *Inwestycje bezpośrednie RFN w okresie transformacji*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny" 2004, z. 1, s. 79-91.

[8] Skumulowane wartości BIZ w Polsce do końca 2003 r. wyniosły odpowiednio (w mln USD): dla Francji 13 857, Holandii 9863, USA 8689, Niemiec 8415.

[9] Na podstawie informacji statystycznych zamieszczonych w: *European Union Direct Investment Yearbook 2001*, European Communities 2002, s. 260-312 oraz *Italy and the World Economy*, ICE Report 2002-2003, www.ice.it.

np. kontraktu włoskiego Fiata z FSM oraz Huty Warszawa z firmą Lucchini w 1992 r. Włochy w kolejnych latach przesunęły się na miejsce czwarte, a w 1999 r. na miejsce piąte, które do tej pory utrzymują[10].

Największy napływ inwestycji włoskich nastąpił w 1996 i 1999 r. (por. wykres 1). Inwestycje poczynione w 1996 r. związane był w znacznej mierze z realizacją dużej części planów inwestycyjnych Fiata (ich pierwotna wartość wynosiła 260 mln USD). W kolejnych latach Fiat rozwinął inwestycje nie tylko w branży motoryzacyjnej, ale także w sferze ubezpieczeń i bankowości. Natomiast w 1999 r. pojawił się nowy włoski inwestor – UniCredito Italiano[11], który zakupił pakiet akcji jednego z największych polskich banków, tj. PKO S.A. Ci dwaj inwestorzy (tj. Fiat i UniCredito Italiano) zdecydowanie dominują wśród

Napływ kapitału włoskiego do Polski w latach 1993-2003 (w mln USD)
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych na zamówienie z PAIiIZ, maj 2004

[10] Z wyjątkiem jednego roku – 2002 – w którym Włochy znajdowały się na szóstym miejscu, za Wielką Brytanią.

[11] Umowa sprzedaży pakietu 75.707.500 (52,09%) Banku Pekao SA na rzecz konsorcjum UniCredito Italiano i Allianz Aktiengesellschaft została zawarta w czerwcu 1999 r. w siedzibie Ministerstwa Skarbu Państwa. Obecnie UniCredito Italiano posiada 53,05%, a Allianz Aktiengesellschaft 2,13%. Wejście w skład akcjonariatu nowego strategicznego partnera, czołowego banku włoskiego UniCredito Italiano, umożliwiło rozpoczęcie ambitnego planu rozwoju. Bank przyjął nową strategię rynkową i zapoczątkował restrukturyzację; www.pekao.com.pl, maj 2004.

całej grupy, obejmując 77% wartości wszystkich włoskich inwestycji (por. dane tab. 1). Zrealizowali oni – jak dotychczas – w pełni swoje plany inwestycyjne i na dzień dzisiejszy nie zamierzają rozszerzać swojego zaangażowania w Polsce. Plany inwestycyjne pozostałych inwestorów włoskich to 1113,0 mln USD (co stanowi 8,8% ogółu zobowiązań inwestycyjnych zagranicznych podmiotów gospodarczych w Polsce).

Tabela 1

Lista największych inwestorów pochodzących z Włoch (stan na 31 grudnia 2003 r.)

Lp.	Miejsce na liście 1000	Inwestor	Kapitał zainwestowany	Plany inwestycyjne	Obszar działalności
1	3	Fiat	1768,70	–	produkcja samochodów, ubezpieczenia, bankowość
2	10	UniCredito Italiano	1200,00	–	bankowość
3	106	Lucchini Group	126,00	–	produkcja żelaza i stali
4	117	Ferrero Group	112,00	31,00	produkcja słodyczy
5	124	ICT	102,40	–	produkcja artykułów sanitarnych i toaletowych dla gospodarstw domowych
6	176	Fortrade Financing	65,00	150,00	usługi leasingowe, produkcja mięsa i wyrobów mięsnych
7	190	Merloni Electrodomestici	60,00	9,80	produkcja i handel sprzętem AGD
8	241	Cosmar	45,00	62,00	usługi hotelowe z restauracją
9	290	Simest	31,00	–	inwestycje kapitałowe
10	291	Whirlpool*	30,90	–	produkcja AGD

* Whirlpool jest w zasadzie korporacją amerykańską, ale inwestycja w Polsce została dokonana przez Whirlpool Włochy i tak też jest klasyfikowana. Szerzej na temat inwestycji Whirlpoola zob. *Whirlpool Europe Announces Major New Investment in Wrocław*, „Biuletyn PAIiIZ", www.paiz.gov.pl.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych na zamówienie z PAIiIZ, maj 2004.

Poza Fiatem oraz UniCredito Italiano na liście inwestorów Polskiej Agencji Informacji i Inwestycji Zagranicznych (PAIiIZ), którzy zaangażowali kapitał powyżej 1 mln USD, znajdowało się na koniec 2003 r. tylko 61 inwestorów włoskich, na ogólną liczbę 996 (por. tab. 1). Włoscy inwestorzy nie należą do grupy tzn. dużych inwestorów. Pod względem wielkości zainwestowanego kapitału tylko 44 z nich zainwestowało od 1 do 9 mln USD (por. tab. 2).

Tabela 2

Liczba dużych inwestorów włoskich (stan na 31 grudnia 2003 r.)

Na liście największych inwestorów				
10 największych	100 największych	200 największych	500 największych	1000 największych
2	2	7	18	63
Według wielkości zainwestowanego kapitału (w mln USD)				
powyżej 1000	999-100	99-50	49-10	9-1
2	3	2	12	44

Źródło: Jak tab. 1.

Według danych GUS ogólna liczba udziałowców włoskich na koniec 2003 r. wynosiła 1124, a liczba spółek, w których posiadali oni swoje udziały – 773[12]. Tym samym daje to Włochom piąte miejsce wśród zagranicznych inwestorów w Polsce. Na pierwszym miejscu – według tej klasyfikacji – znajdują się Niemcy, którzy wyraźnie dominują z ponad 7000 podmiotów. Spółki z kapitałem włoskim stanowią natomiast 4,9% wszystkich spółek rejestrowanych przez GUS. Są to podmioty małe i średnie, funkcjonujące najczęściej w formie spółek z ograniczoną odpowiedzialnością oraz spółek akcyjnych.

Nowi inwestorzy włoscy pojawiali się na polskim rynku w całym analizowanym okresie. Pierwsi, tacy jak: Fiat, Fortrade Financing, Lucchini, Simest czy też Banca Commerciale Italiana, rozpoczęli swoją działalność już na początku lat dziewięćdziesiątych. W 1993 r. było tylko sześciu liczących się włoskich inwestorów. Stopniowo jednak dochodzili kolejni, tak iż w 1996 r. było już zarejestrowanych 29 włoskich inwestorów, a dwa lata później, w 1998 r., 64 (por. tab. 3). Od tego też roku liczba inwestorów utrzymuje się na poziomie sześćdziesięciu kilku, choć wciąż pojawiają się nowi. Ostatnie lata to wejście m.in. takich inwertorów, jak: Sest, Mapei, Whirlpool.

Tabela 3

Zmiany liczby włoskich inwestorów na liście PAIiIZ (w latach 1993-2003)

Inwestorzy	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ogółem	4	6	20	29	44	64	67	65	61	63	63
Nowi	bd	2	14	13	17	23	4	1	2	10	4
Opuszczający listę	bd	0	0	4	2	3	1	3	6	8	4

Źródło: Jak tab. 1.

[12] *Działalność gospodarcza spółek z udziałem kapitału zagranicznego w 2003 roku*, GUS, Warszawa 2004, s. 35.

Napływowi inwestycji zagranicznych towarzyszą również stosowne regulacje prawne. W stosunkach polsko-włoskich obowiązują dwie ważne umowy bilateralne: o unikaniu podwójnego opodatkowania oraz o popieraniu i wzajemnej ochronie inwestycji zagranicznych[13]. Pierwsza została podpisana w 1985 r., a druga w 1989 r., choć w praktyce obie były stosowane już od 1984 r.,[14] czyli jeszcze przed okresem transformacji gospodarczej, co z pewnością pozytywnie wpłynęło na rozwój inwestycji włoskich w Polsce. Nie oznacza to jednak, iż umowy te stanowią wystarczającą podstawę prawną, ułatwiającą tworzenie i funkcjonowanie włoskich inwestycji w Polsce.

3. Sektorowa charakterystyka włoskich BIZ

W sektorowej charakterystyce zaangażowanego kapitału dominuje działalność produkcyjna – 57,7% oraz pośrednictwo finansowe – 39,0%, co łącznie daje 96,6% całego zaangażowania (por. dane tab. 4). Biorąc zaś pod uwagę liczbę inwestorów, zdecydowanie przeważa działalność produkcyjna, w którą zaangażowanych jest aż 45 z 63 inwestorów. Natomiast w pośrednictwie finansowym działają tylko cztery podmioty. Pozostałe obszary absorbują wielkości śladowe lub brak w nich zaangażowania.

Działalność produkcyjna obejmuje przy tym głównie produkcję sprzętu transportowego (42%), co stanowi zarazem ponad 24% ogółu kapitału zaangażowanego w tej branży w Polsce. Włochy mają także duży udział w kapitale ulokowanym w produkcji tkanin i wyrobów włókienniczych (20,1%) oraz metali i przetworzonych wyrobów z metali (18,5%), co potwierdza relatywnie duża liczba inwestorów zaangażowanych w każdej z tych branż – po siedmiu.

Porównując strukturę sektorowa kapitału włoskiego w Polsce do struktury sektorowej kapitału zagranicznego innych krajów, np. Francji[15] czy ogółem, należy stwierdzić, że jest ona dobra. Występuje bardzo duże zaangażowanie w działalność produkcyjną, o prawie 20% większe niż ogółem u inwestorów,

[13] Umowa między Polską Rzecząpospolitą Ludową a Republiką Włoską w sprawie popierania i ochrony inwestycji, sporządzona w Warszawie dnia 10 maja 1989 r., DzU z 1994 r., nr 42, poz. 157 oraz Umowa między Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a Rządem Republiki Włoskiej w sprawie unikania podwójnego opodatkowania w zakresie podatków od dochodu i zapobiegania uchylaniu się od opodatkowania, sporządzona w Rzymie dnia 21 czerwca 1985 r., DzU z 1989 r., nr 62, poz. 374.

[14] *Inwestycje zagraniczne w Polsce*, red. B. Durka, IKCHZ, Warszawa 1995, s. 120 i 122.

[15] Inwestycje francuskie są ulokowane przede wszystkim w telekomunikacji – 44% oraz w handlu i dystrybucji – 18%. Szerzej zob. E. Szemieńska, *Inwestycyjna aktywność Republiki Francuskiej w Polsce*, w: *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Polsce*, red. W. Karaszewski, Wydawnictwo UMK, Toruń 2003, s. 106-107.

Tabela 4

Skumulowana wartość włoskich bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Polsce według Polskiej Klasyfikacji Działalności (stan na 31 grudnia 2003 r.)

PKD	Kapitał zainwestowany (w mln USD)	Kapitał zainwestowany (w %)	Liczba inwestorów	Kapitał włoski do kapitału ogółem (w %)
Działalność produkcyjna	**2214,4**	**57,7**	**45**	**8,0**
– produkcja sprzętu transportowego	1597,5	41,6	4*	24,3
– produkcja artykułów spożywczych	140,9	3,7	4	2,3
– produkcja pozostałych surowców niemetalicznych	9,8	0,3	3	0,2
– produkcja chemikaliów	4,2	0,1	1	0,2
– produkcja urządzeń elektrycznych i optycznych	8,8	0,2	3	0,4
– produkcja papieru, działalność wydawnicza	109,6	2,9	3	5,6
– produkcja drewna i wyrobów z drewna	0	0	0	0
– produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych	14,7	0,4	4	1,5
– produkcja metali i przetworzonych wyrobów z metali	142,6	3,7	7	18,5
– produkcja maszyn i urządzeń	108,3	2,8	4	15,3
– produkcja tkanin i wyrobów włókienniczych	49,6	1,3	7	20,1
– produkcja skóry i wyrobów ze skóry	23,2	0,6	3	9,8
– produkcja gdzie indziej niesklasyfikowana	5,2	0,1	2	16,6
Pośrednictwo finansowe	**1613,9**	**39,0**	**4***	**9,2**
Handel i naprawy	**32,9**	**0,9**	**2**	**0,4**
Transport, gospodarka magazynowa, łączność	**0**	**0**	**0**	**0**
Budownictwo	**17,1**	**0,4**	**2**	**0,6**
Zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	**0**	**0**	**0**	**0**
Pozostała działalność usługowa, komunalna i socjalna (w tym media i rozrywka)	**11,8**	**0,3**	**5**	**0,6**
Obsługa nieruchomości, działalność związana z prowadzeniem interesów	**12,2**	**0,3**	**4**	**0,8**
Hotele i restauracje	**45,0**	**1,2**	**1**	**5,3**
Górnictwo i kopalnictwo	**0**	**0**	**0**	**0**
Rolnictwo	**8,0**	**0,2**	**1**	**16,1**

* Przedsiębiorstwo Fiat rejestrowane jest podwójnie, jako że działa w dwóch obszarach działalności: produkcja sprzętu transportowego i pośrednictwo finansowe.

Źródło: Jak tab. 1.

które wynosi 40%. Działalność produkcyjna zwykle jest związana z występowaniem pozytywnych efektów, takich jak wysokie zatrudnienie oraz nowa technologia, i dlatego jej efekty netto dla gospodarki kraju goszczącego, zwłaszcza w przypadku krajów słabiej rozwiniętych czy znajdujących się w okresie transformacji gospodarczej, są zazwyczaj lepsze niż inwestycje w inne obszary. Niewielka część jest ulokowana w handlu, w której to branży obecność inwestorów zagranicznych budzi szereg zastrzeżeń.

Wyższy jest też udział pośrednictwa finansowego w porównaniu do kapitału zagranicznego ogółem, a odpowiednie udziały wynoszą 42,1 oraz 23,3%. W trzech branżach: transport i gospodarka magazynowa, łączność; zaopatrywanie w energię, gaz i wodę; górnictwo i kopalnictwo nie są zaangażowane żadne kapitały włoskie. W zakresie mediów i rozrywki występują aż trzej inwestorzy, ale wszyscy mają udziały w jednej spółce.

4. Działalność spółek z udziałem kapitału włoskiego

Analizując działalność spółek z udziałem kapitału włoskiego, warto także zwrócić uwagę na kilka aspektów. Po pierwsze występuje duża zmienność inwestorów na liście PAIiIZ, a także w spółkach. Pomiędzy rokiem 1998 a 2003 odnotowano 25 takich przypadków (por. dane tab. 3). Powody tej sytuacji były różnorodne. Część inwestorów wycofała się, sprzedając swoje udziały innemu (np. udziały Magnetii, Teksid i Toro przejął Fiat, a Ideapiu Mapp – Italtriest Group). Inni zmniejszyli swoje zaangażowanie, przez co zniknęli z „listy" inwestorów, choć nadal byli obecni w gospodarce (np. Pirelli, Miroglio Group, Cofinco). Jeszcze inni wycofali swoje udziały. Dotyczy to zwłaszcza sektora finansowego, np. Banca Commerciale Italiana, która wycofała swoje udziały z Polskiego Banku Rozwoju[16]. Kilku innych po prostu zmieniło swoje nazwy, jak np. Coimpredil Sviluppo na King Cross Group czy Conserva Italia na Societa Europeenne De Conserve.

Charakterystycznym zjawiskiem jest też to, że wielu inwestorów rozpoczyna swoją działalność w Polsce bardzo ostrożnie. Na początku inwestuje niewielki kapitał (tj. poniżej 1 mln USD), a następnie stopniowo go zwiększa. W konsekwencji na liście „dużych" inwestorów pojawiają się oni stosunkowo późno w porównaniu do początków swojej działalności w Polsce. Przykładowo do takich przedsiębiorstw zaliczyć można: Mapei, Ferroli, Orsa, Otis, Delfo[17].

---

[16] Sam bank został przejęty w 1998 r. przez Bank Rozwoju Eksportu. Szerzej zob.: D. Appenzeller, W. Nowara, *Procesy upadłościowe banków komercyjnych na tle ewolucji sektora bankowego w latach 1989-2001*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny" 2002, z. 4, s. 109-129.

[17] Przedsiębiorstwa te prowadzą działalność produkcyjną: Mapei – produkcja pozostałych surowców niemetalicznych; Ferroli i Delfo – produkcja metali i przetworzonych wyrobów

Wielu znanych włoskich firm, np. Benetton, Calzedonia, Italia Fashion, wciąż nie ma na liście inwestorów, pomimo długoletniej obecności na polskim rynku, gdyż zasadniczo prowadzą one tylko działalność handlową. Często przyczyną tego typu sytuacji jest specyficzna droga inwestora na rynek zagraniczny, która zaczyna się od eksportu, a następnie poprzez powstanie biura handlowego, dochodzi do uruchomienia produkcji. Tak było np. w przypadku Mapei, wytwarzającego kleje dla budownictwa i Ferroli, producenta urządzeń grzewczych[18].

Wśród inwestorów specyficzną rolę odgrywa spółka Simest. Jest to spółka akcyjna, kontrolowana przez Ministerstwo Handlu Zagranicznego Włoch. Udziela ona wsparcia włoskim przedsiębiorcom we wszystkich aspektach internacjonalizacji ich działalności, w tym także poprzez zakup mniejszościowych pakietów akcji w zakładanych spółkach za granicą, głównie poza UE[19]. W Polsce Simest również miał – i wciąż ma – swoje udziały w kilku przedsięwzięciach, jak: Fiat Auto Poland (w branży motoryzacyjnej), Fincast (w zakresie mediów i rozrywki) czy Allione Industria Alimentare (w branży spożywczej).

Po drugie warto tu podkreślić, że dominującą formę tworzenia przedsiębiorstw włoskich w Polsce stanowią inwestycje w formie przejęć. Najważniejsza z nich to wspomniana już transakcja kupna banku PKO SA przez UniCredito Italiano oraz inwestycja Lucchini w Hutę Warszawa. Obydwie należy zakwalifikować jako transakcje bardzo udane z punktu widzenia gospodarki polskiej[20]. Lucchini uratował w Hucie Warszawa miejsca pracy dla ponad tysiąca osób, zmodernizował ją i unowocześnił (m.in. uruchamiając jedną z najnowocześniejszych w Europie stalowni, spełniającą najostrzejsze wymogi ochrony środowiska). Warto również podkreślić, że Huta ani razu nie wypłaciła dywidendy swym udziałowcom, wszystkie zyski były reinwestowane, a także to, że płaci podatki i eksportuje.

Można także wskazać przykłady mniej korzystnych przedsięwzięć, w tym np. takich jak: przejęcie przedsiębiorstwa odzieżowego Bistona, wykupionego przez Legler. Zgodnie z raportem NIK Bistona została sprzedana po znacznie

---

z metali; Orsa – produkcja tkanin i wyrobów włókienniczych; Ortis – produkcja maszyn i urządzeń.

[18] Zob. www.mapei.pl oraz www.ferroli.com.pl oraz „Biuletyn PAIiIZ", www.paiz.gov.pl, maj 2004.

[19] Ponadto Simest (Societa Italiana Per Le Imprese All'estro) udziela włoskim przedsiębiorcom pożyczek na zakup udziałów w przedsiębiorstwach zagranicznych na okres do 8 lat. Ich oprocentowanie wynosi zaledwie 50% stopy referencyjnej we Włoszech. Świadczy także pomoc techniczną, finansuje programy penetracji rynku oraz udziały w przetargach. Szerzej na temat działalności Simest zob. www.simest.it oraz *Simest: Abridged Report 2001*.

[20] Może to być kwestia dyskusyjna. Niektórzy zarzucali Lucchini wykup huty za grosze. Szerzej zob. W. Gadomski, *Huta Lucchini 12 lat po prywatyzacji*, „Gazeta Wyborcza" z 5.04.2004.

zaniżonej cenie, a inwestor nie wywiązał się ze swoich zobowiązań w zakresie dalszego dokapitalizowania i zatrudnienia[21]. Natomiast firma Molteni po przejęciu zakładu farmaceutycznego w Krakowie uczyniła z niego głównie hurtownię farmaceutyczną[22].

Po trzecie na uwagę zasługuje także fakt, że inwestycje zagraniczne istotnie wpływają na polsko-włoskie stosunki handlowe i eksport ogółem. Korelacja pomiędzy wielkością BIZ a eksportem i importem do i z Włoch dla lat 1993--2003 wynosi odpowiednio 91,3 i 86,4%, co świadczy o silnym związku[23]. Bardzo wiele spółek z udziałem kapitału włoskiego w Polsce eksportuje, choć nie tylko do Włoch. Na przykład Ferrero jest firmą zaopatrującą rynki wszystkich krajów EŚW. Fiat Auto Poland jest z kolei jedynym przedsiębiorstwem branży motoryzacyjnej w Polsce, które nie przynosi deficytu w obrotach handlu zagranicznego z Włochami, osiągając znaczną nadwyżkę w eksporcie[24]. Zasadniczo jednak import przewyższa eksport, a włoskie spółki z udziałem kapitału zagranicznego – podobnie jak spółki innych zagranicznych inwestorów – są silnie importochłonne[25]. Struktura rozmieszczenia BIZ – głównie produkcja – stwarza jednak również przesłanki do wzrostu eksportu w przyszłości, choć niekoniecznie do Włoch, ale do innych krajów, np. Europy Środkowej i Wschodniej.

Oczywiście działalność związana z eksportem i importem jest realizowana nie tylko przez inwestorów zagranicznych. Według oficjalnych szacunków regularne kontakty z Polską utrzymuje bowiem około 2000 włoskich firm[26]. Włochy od końca lat dziewięćdziesiątych znalazły się na drugim miejscu za Niemcami wśród największych polskich partnerów gospodarczych. Również z punktu widzenia Włoch Polska plasuje się na wysokim, bo 13 miejscu wśród odbiorców włoskich towarów oraz na 23 miejscu, jeśli chodzi o dostawców na rynek włoski. Polsko-włoską wymianę handlową cechuje niewielkie zróżnicowanie struktury towarowej. Zarówno eksport, jak i import opiera się na kilku grupach towarowych. Polska eksportuje głównie wyroby branży mechanicznej (tj. samochody i części zamienne – 50%), wyroby branży chemicznej, zwierzęta żywe, mięso

[21] Zob. A. Olson, *Polish workers fear foreign takeovers*, www.greenleft.org.au, maj 2004.

[22] www.molteni.com.pl, maj 2004.

[23] Obliczenia na podstawie danych: Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego 1994, GUS, Warszawa 1994, s. 64; 1996, Warszawa 1996, s. 66; 1998, Warszawa 1998, s. 63; 2000, Warszawa 2000, s. 68; 2002, Warszawa 2002, s. 71; 2003, Warszawa 2003, s. 77.

[24] Notatka na temat polsko-włoskich stosunków gospodarczych, Ministerstwo Gospodarki, DIE/WI/AD/2000, luty 2000.

[25] Wielkość eksportu w stosunku do skumulowanej wartości inwestycji włoskich jest prawie o połowę mniejsza niż importu. Wynoszą one odpowiednio dla 2003 r. 0,8 i 1,5 USD na jednego zainwestowanego dolara. Obliczenia własne na podstawie danych PAIiIZ, www.paiz.gov.pl, maj 2004 oraz danych GUS, www.stat.gov.pl., maj 2004.

[26] *Włochy – partner gospodarczy polskich firm*, www.ice.pl, wrzesień 2004.

i produkty mięsne, odbiorniki rtv, komponenty elektroniczne. Import do Polski obejmuje natomiast: wyroby branży mechanicznej (tj. samochody i części zamienne – 42%), maszyny i urządzenia, artykuły z tworzyw sztucznych, meble, obuwie, wyroby tekstylne.

Wśród korzyści wynikających z rozwoju polsko-włoskich stosunków gospodarczych ważne jest i to, że inwestycje włoskie pozytywnie wpływają na zatrudnienie i transfer technologii. I tak np. Fiat zatrudnia ponad 3000 osób, Whirlpool – 2000, Lucchini – 1000, Ferrero i Merloni – 700. Stanowią oni piątkę największych włoskich pracodawców na rynku polskim[27]. Pozostałe przedsiębiorstwa zatrudniają wprawdzie mniej osób, ale i tak stanowią istotny fragment rynku pracy.

W zakresie transferu technologii można podać także wiele pozytywnych przykładów. Na przykład Orsa, produkująca tkaniny obiciowe dla przemysłu motoryzacyjnego i meblowego, jest europejskim liderem w dziedzinie utylizacji odpadów przemysłowych, gdzie ponad 90% odpadów jest wykorzystywane ponownie w procesie produkcji[28]. Kolejnym przykładem może być firma Lecca Pen Polska, zajmująca się produkcją długopisów, piór i innych artykułów biurowych – w jej procesie produkcyjnym używa się najwyższej jakości surowców, niezawierających metali ciężkich i takich, które nadają się do powtórnego wykorzystania, a proces produkcyjny odbywa się przy użyciu zaawansowanych technologii i jest prowadzony przez wysoko wykwalifikowanych techników.

Niekorzystne jest natomiast nierównomierne rozmieszczenie inwestycji, a przez to brak ich pozytywnego oddziaływanie na rozwój regionów. Najwięcej włoskich spółek znajduje się bowiem w województwie mazowieckim (głównie w Warszawie), a dalej w śląskim i łódzkim. Struktura rozmieszczenia inwestycji włoskich jest zarazem bardzo podobna do rozkładu innych inwestycji zagranicznych ogółem w Polsce, co związane jest m.in. z lepszą infrastrukturą dużych aglomeracji miejskich. Wyjątkowo jednak wysoką pozycję w strukturze rozmieszczenia włoskich inwestorów zajmuje Łódź ze swoim przemysłem włókienniczym.

Uwagi końcowe

Włochy należą do głównych partnerów gospodarczych Polski. Od początku lat dziewięćdziesiątych zajmują czołowe miejsce wśród największych inwestorów zagranicznych. Dla włoskich przedsiębiorców Polska jest istotnym miejscem

[27] Nie uwzględniając Banku Pekao SA, gdzie UniCredito Italiano jest inwestorem strategicznym. Wielkość zatrudnienia w tym banku przekracza 17 tys. osób.

[28] Posiadają także certyfikat jakości ISO 9002, www.polorsa.com.pl.

inwestycji ze względu na wielkość potencjalnego rynku zbytu i centralne położenie w Europie, a także z uwagi na dobre kwalifikacje siły roboczej przy niższych kosztach. Jednak obecnie włoscy inwestorzy – szczególnie z grupy przedsiębiorstw małych i średnich – coraz chętniej inwestują w innych krajach Europy Środkowej i Wschodniej, np. w Rumunii (jest tam 10 tys. włoskich przedsiębiorstw)[29]. Dlatego też ważne jest, aby rząd działał na rzecz kreowania jak najbardziej sprzyjających warunków do inwestowania w Polsce. Chodzi tu szczególnie o działania, zmierzające do przyciągnięcia inwestorów z małych i średnich przedsiębiorstw. Włochy należą bowiem do państw, w których dominuje ten rodzaj podmiotów, a niewiele jest „wielkich" firm, które mogłyby zainwestować w Polsce bardzo duży kapitał. Oznacza to, że w najbliższych latach można spodziewać się spadku pozycji Włoch na liście największych inwestorów, ale nie powinno to oznaczać obniżenia zainteresowania włoskimi przedsiębiorcami i inwestorami ze strony Polski.

Bibliografia

Literatura

Appenzeller D., Nowara W., *Procesy upadłościowe banków komercyjnych na tle ewolucji sektora bankowego w latach 1989-2001*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny" 2002, z. 4.

Cieślińska K., Jarmołowicz W., *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne a zmiany poziomu i struktury produkcji w Polsce okresu transformacji ustrojowej*, w: *Zarządzanie zmianą. Restrukturyzacja przedsiębiorstw w strategii rozwoju gospodarczego krajów Europy Środkowo-Wschodniej*, red. Cz. Glinkowski, Wydawnictwo Naukowo-Techniczne, Warszawa 2004.

Deszczyński P., *Inwestycje bezpośrednie RFN w okresie transformacji*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny" 2004, z. 1.

Inwestycje zagraniczne w Polsce, red. B. Durka, IKCHZ, Warszawa 1995.

Nowara W., *Wpływ zagranicznych inwestycji bezpośrednich na gospodarkę Polski*, w: *Liberalizacja stosunków ekonomicznych Polski z gospodarką światową*, red. J. Bilski, T. Miziołek, Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Łódź 2001.

Szemieńska E., *Inwestycyjna aktywność Republiki Francuskiej w Polsce*, w: *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Polsce*, red. W. Karaszewski, Wydawnictwo UMK, Toruń 2003.

Świeczewska I., *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne na świecie i w Polsce*, „Wiadomości Statystyczne" 2003, nr 11.

[29] Ambasada RP w Rzymie, absqe nota, sierpień 2004.

Inne źródła

Działalność gospodarcza spółek z udziałem kapitału zagranicznego w 2002 roku, GUS, Warszawa 2003.

European Union Direct Investment Yearbook 2001, European Communities 2002.

Gadomski W., *Huta Lucchini 12 lat po prywatyzacji*, „Gazeta Wyborcza" z 5.04.2004.

Italy and the World Economy, ICE Report 2002-2003, www.ice.it.

Notatka na temat polsko-włoskich stosunków gospodarczych, Ministerstwo Gospodarki, DIE/WI/AD/2000, luty 2000.

Olson A., *Polish workers fear foreign takeovers*, www.greenleft.org.au.

Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego 1994, GUS, Warszawa 1994.

Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego 1996, GUS, Warszawa 1996.

Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego 1998, GUS, Warszawa 1998.

Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego 2000, GUS, Warszawa 2000.

Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego 2002, GUS, Warszawa 2002.

Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego 2003, GUS, Warszawa 2003.

Simest: Abridged Report 2001, www.simest.it.

Umowa między Polską Rzecząpospolitą Ludową a Republiką Włoską w sprawie popierania i ochrony inwestycji, sporządzona w Warszawie dnia 10 maja 1989 r., DzU z 1994 r., nr 42, poz. 157.

Umowa między Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a Rządem Republiki Włoskiej w sprawie unikania podwójnego opodatkowania w zakresie podatków od dochodu i zapobiegania uchylaniu się od opodatkowania, sporządzona w Rzymie dnia 21 czerwca 1985 r., DzU z 1989 r., nr 62, poz. 374.

Whirpool Europe Announces Major New Investment in Wroclaw, „Biuletyn PAIiIZ", www.paiz.gov.pl.

Włochy – partner gospodarczy polskich firm, www.ice.pl.

World Investment Report 2003, FDI Policies for Development: National and International Perpectives, UNCTAD, New York-Geneva 2003.

www.ferroli.com.pl.

www.gino-rossi.com.

www.mapei.pl.

www.molteni.com.pl.

www.paiz.gov.pl.

www.pekao.com.pl.

www.polorsa.com.pl.

INVESTMENT ACTIVITY OF ITALIAN COMPANIES IN POLAND

Summary

Direct foreign investments are one of the forms of the capital flow with a great significance to the country. This article is an analysis of the activity of Italian companies on the Polish market during the time of transformation. Italy belongs to the group of the biggest investors, after France, the Netherlands, the USA and Germany. The accumulation of the Italian investments that came to Poland until 2003 is a sum of over $3,8 billion dollars. Amongst the investors Fiat and UniCredito Italiano dominate. A great number of the Italian entities on the Polish market belong to a group of small and large companies, and only 65 of them have invested over $1 billion dollars in Poland. The investments are mainly located in the production, which is a positive influence of these investments on trade, employment and technology transfer.